

Homiletische suggesties bij de uitvaartliturgie

Thema I: Sterven om te leven

juni 2009

PARTNER IN
CHRISTELIJK
VORMINGSWERK

Voorwoord

1. God ontmoeten in zijn Woord

In elke viering spreekt God ons aan. Wanneer er gelezen wordt uit de Schrift, weerklinkt het Woord van God.

Het is reeds veelzeggend dat God ons iets zegt en met ons in contact treedt. We willen echter niet alleen horen *dat* Hij ons iets zegt. We willen ook beluisteren *wat* Hij ons zegt.

En waarover spreekt God tot ons? Men kan slechts spreken over iets waarop alle gesprekspartners betrokken zijn. Als mensen zijn wij betrokken op wat wij in het leven meemaken. En ook onze God, die mens-geworden is in Christus en ons leven deelt, is betrokken op ons leven. Als wij in liturgie en gebed spreken met God, dan zullen wij het vanzelfsprekend samen hebben over het leven.

Als God zijn bijbelse Woord tot ons richt, wil Hij spreken over 'het leven'. Soms is het echter niet gemakkelijk om te verstaan wat God met die bijbelse woorden wil zeggen over ons leven. Een **homilie** tracht dan ook om een Bijbeltekst met het leven te verbinden, waardoor het Schriftwoord 'levend' wordt en wij ons leven in de Bijbeltekst kunnen herkennen. Een homilie vertelt wat de Bijbel over ons leven zegt. Zo helpt de Bijbel om het leven te verstaan. Zo wordt het bijbelse Woord een 'levendig' Woord dat God aanwezig laat komen in ons leven.

2. Een homilie bij een kerkelijke uitvaart

Ook wanneer wij afscheid nemen van een overledene wil God ons iets zeggen. In het Schriftwoord weerklinkt het Woord van God. God wil ons een boodschap van hoop en troost meegeven waarin Hij verwijst naar de christelijke opvattingen over dood, verrijzenis en eeuwig leven. Zoals een overlijden van een dierbare ons meer dan eens doet beseffen wat echt wezenlijk is, zo brengt ook een uitvaart ons terug bij het hart van ons geloof. God spreekt tot ons over **de kern van ons geloof: het paasmysterie van Jezus' dood en verrijzenis**. Door te verwijzen naar de kern van het geloof wil God ons iets zeggen over het leven en het sterven van de overledene en over het bestaan van de nabestaanden.

De 'kern van de zaak' is echter vaak moeilijk te vatten. Ook de kern van ons geloof is niet zo gemakkelijk te verwoorden. Het is niet eenvoudig om het verrijzenisgeloof te duiden, toe te lichten en te betrekken op ons leven. Tijdens de **homilie in een uitvaartliturgie** proberen we dan ook te verduidelijken wat God ons in deze situatie wil zeggen. We trachten om aan de hand van een Schrifttekst te spreken over onze christelijke opvattingen over dood, verrijzenis en eeuwig leven. Met behulp van deze christelijke opvattingen proberen we ook iets te zeggen over het leven en sterven van de overledene en over de ervaringen van de nabestaanden. We bekijken het overlijden van een concreet persoon en haar / zijn familie en kennissen in het licht van de Schrifttekst.

Een homilie heeft dan ook een **drievoudige inhoud**:

- (1) Er wordt gesproken over de *theologische, christologische en eschatologische boodschap* van de Schrifttekst.
- (2) Met behulp van de Schrifttekst wordt er iets gezegd over *het leven, het sterven en de toekomst van de overledene*.

Tijdens de homilie wordt er vanzelfsprekend verwezen naar de overledene. Toch kan een homilie duidelijk onderscheiden worden van een openingswoord of een persoonlijk woord in de afscheidsliturgie. Het levensverhaal van de overledene of het 'in memoriam' kan in het openingswoord of het afscheidswoord een plaats krijgen.

- (3) Aan de hand van de Bijbeltekst wordt er ook verwezen naar *het leven (en sterven) van de nabestaanden*.

3. Voorgeschiedenis

Om elkaar te ondersteunen bij het opstellen van een homilie voor een uitvaart, heeft de Diocesane Commissie voor Liturgie in het voorjaar van 2008 een brief verzonden naar alle priesters en diakens van ons bisdom. In deze brief werd hen gevraagd om voorbeelden van homilieën aan te reiken. Er werd in dit schrijven eveneens aangegeven dat de werkgroep 'Homiletische suggesties bij een uitvaart' zou proberen om op basis van een analyse van deze teksten enkele kernideeën te formuleren, die gebruikt kunnen worden in de liturgie bij een uitvaart.

De werkgroep mocht ongeveer 150 homilieën ontvangen, waarvoor wij de inzenders zeer dankbaar zijn.

Na een grondige studie van deze homilieën werd besloten om de **homiletische suggesties** of kernideeën **thematisch** te bundelen. De werkgroep maakte een onderscheid tussen enkele centrale beelden (thema's) om te spreken over het christelijk geloof in de verrijzenis en het eeuwig leven. Zo onderkennen wij onder andere de volgende thema's:

- Sterven om te leven
- Licht in de duisternis
- Opstaan om verder te gaan
- ...

Bij elk van deze thema's kunnen een aantal Schriftteksten en homiletische suggesties geplaatst worden.

4. Een eerste thematische bundel met homiletische suggesties

In wat volgt bieden wij een **eerste bundel** met homiletische suggesties aan. In deze eerste uitgave wordt het **thema 'sterven om te leven'** nader uitgewerkt. Er wordt verwezen naar Schriftteksten die dit thema ter sprake brengen en vervolgens worden per tekst één of meerdere homiletische suggesties aangereikt.

Voor het opstellen van deze bundel werden enkele Bijbelteksten geselecteerd. Vanzelfsprekend kan het thema 'sterven om te leven' ook met behulp van andere Schriftteksten ter sprake worden gebracht. Tevens worden slechts enkele homiletische suggesties aangereikt. Uiteraard kunnen er bij elke Schrifttekst ook nog andere homiletische kernideeën aan bod komen.

De bundel biedt **geen uitgewerkte homilieën** aan, **maar enkel suggesties**. In deze bundel kan men ideeën en woorden vinden om het christelijk geloof ter sprake te brengen in de uitvaartliturgie. Met behulp van deze suggesties kan vervolgens een homilie uitgewerkt worden.

Het is niet de bedoeling dat alle suggesties bij één Schrifttekst in een zelfde homilie ter sprake komen. Er dient één kernidee uitgekozen te worden, waarrond vervolgens een homilie wordt opgesteld.

In elke homilie onderscheiden we de drie hierboven genoemde inhoudelijke dimensies, namelijk:

- (1) De theologische, christologische en eschatologische dimensie
- (2) Het leven, het sterven en de toekomst van de overledene
- (3) Het leven (en sterven) van de nabestaanden

Bij elke suggestie wordt met behulp van de cijfers 1, 2 en 3 aangegeven welke inhoudelijke dimensie hier ter sprake komt.

In de opgenomen homiletische suggesties wordt de betekenis van ons geloof toegelicht. Bij het lezen van deze suggesties kan men terecht opmerken dat de hedendaagse geloofscontext, gekenmerkt door een zoekend geloof, ongeloof en een veelheid aan geloofsvragen, niet ter sprake komt. We hebben ervoor gekozen om in deze suggesties de nadruk te leggen op de uitleg van de christelijke opvattingen over dood, verrijzenis en eeuwig leven. We beseffen vanzelfsprekend dat deze opvattingen niet in alle omstandigheden op dezelfde wijze ter sprake kunnen komen. We willen dan ook benadrukken dat deze suggesties enkel ideeën aanreiken, die wellicht nog aangepast moeten worden aan de concrete context van het overlijden. De suggesties dienen nog vertaald te worden naar de specifieke omstandigheden van het leven en het sterven van de overledene en naar de levenscontext van de nabestaanden.

Tijdens het werkjaar 2009-2010 zal de werkgroep 'Homiletische suggesties bij een uitvaart' verder werken aan enkele nieuwe bundels, die ook beschikbaar gesteld zullen worden.

5. Enkele tips voor het gebruik

Deze bundel kan op tweeërlei wijze gebruikt worden.

1. Indien er reeds één of meerdere Schriftteksten gekozen werden, kan men het register met Bijbelteksten, opgenomen op de laatste pagina, raadplegen. Indien de gekozen tekst in de bundel aan bod komt, kan men een keuze maken uit één van de homiletische suggesties bij deze tekst.
2. Wanneer er nog geen Schriftlezing(en) gekozen werd(en), kan men de suggesties uit deze bundel bekijken en zich de vraag stellen welke boodschap in de concrete situatie van dit overlijden van belang kan zijn. Vervolgens kan men aan de nabestaanden een Schrifttekst suggereren waarin deze boodschap ter sprake komt.

6. Contact en verdere informatie

Deze bundel werd opgesteld door **de werkgroep 'homiletische suggesties bij de uitvaartliturgie'**, een werkgroep binnen de Diocesane Commissie voor Liturgie (bisdom Brugge), bestaande uit:

Koen Vanhoutte, Marc Messiaen, Bart Lagrange en Elisah Gommers

Voor **verdere informatie en opmerkingen** kan u terecht bij:

Werkgroep 'Homiletische suggesties bij een uitvaart'
Contactpersoon: Elisah Gommers (elisah.gommers@hotmail.com / 0484.777.737.)

I. Sterven om te leven

In diverse Bijbelteksten wordt er gesproken over 'dood' en 'nieuw leven'. Met behulp van deze teksten kan het geloof in de verrijzenis en het eeuwig leven ter sprake worden gebracht in de uitvaartliturgie.

In wat volgt worden per Bijbeltekst één of meerdere homiletische suggesties aangeboden.

A. Gen 1 - 2,3: *Het scheppingsverhaal*

- ***God creëert leven waar er dood en leegte is***

1. Het scheppingsverhaal vertelt ons dat de aarde woest en leeg was. De duisternis lag over de diepte. Er was geen leven te bespeuren. Toen schiep God iets uit het niets. God is in staat om iets nieuws te creëren waar er woestenij en leegte heerst. Wat 'doods' of 'levensloos' is, kan door Gods scheppingskracht tot leven komen.
2. Dit scheppingsverhaal, dat ons wijst op de scheppende kracht van God, kan ons ook iets zeggen over X, onze dierbare overledene. Deze persoon is gestorven. De dood heeft al het leven weggenomen. Er is 'geen leven' meer. Alleen duisternis en leegte. Als christenen mogen wij geloven dat God in staat is om zelfs in deze duisternis iets 'nieuws' te creëren. God kan zelfs 'wat dood is' herscheppen tot 'nieuw leven'. We mogen dan ook geloven dat onze dierbare overledene een nieuw leven zal hebben bij God.
3. Tevens mogen wij er op vertrouwen dat God ook ons leven, dat door het overlijden van X 'doods' en 'leeg' lijkt, ooit om zal vormen tot 'nieuw leven'. Wellicht zal ons leven door deze gebeurtenis nooit meer hetzelfde zijn als voorheen. Toch mogen wij geloven dat God ondanks 'dood' en 'leegte' ook voor ons nieuwe levenskansen en een nieuwe toekomst zal creëren.

- ***God zal zijn schepping tot voltooiing brengen***

1. Het scheppingsverhaal vertelt ons dat God het leven schiep. Hij riep de natuur en ook de mens tot leven. Als christenen geloven wij dat God het leven, dat in Hem begonnen is, niet loslaat, maar dat Hij dit leven tot voltooiing wil brengen. God is aanwezig in zijn schepping zodat deze voltooid mag worden. Zijn scheppingswerk zal pas eindigen als datgene wat Hij geschapen heeft 'volmaakt' is.
2. + 3. Wij mogen geloven dat God ook X, die nu overleden is, niet loslaat en dat Hij ook haar / zijn leven verder tot voltooiing zal brengen. God zal zijn scheppingswerk verderzetten zodat de gestorvene herschapen mag worden om ten volle bij Hem te leven.
We mogen erop vertrouwen dat God al zijn schepsels, en ook ons, wil brengen tot het volle leven.

**B. Mt 13,3b-9 / Mc 4,3-9 / Lc 8,5-8: *Gelijkenis van de zaaier*
Mt 13,18-23 / Mc 4,13-20 / Lc 8,11-15: *Uitleg van de gelijkenis***

- *God zaait het leven*

1. Deze tekst spreekt over een zaaier. En wat zou een zaaier anders doen dan 'leven' zaaien? Is die zaaier God misschien? Of is het iemand die in Gods naam het zaad van God wil zaaien? De tekst vertelt ons wat het zaad is. Het zaad is 'het Woord van God'. En wat zegt God? Welke woorden spreekt Hij? Vertelt het scheppingsverhaal niet dat God spreekt over 'het leven'? God sprak en er ontstond iets nieuws. God spreekt over het leven, waardoor Hij dat leven bestaansrecht geeft. Gods Woord creëert nieuw leven. Zijn Woord is als zaad dat leven en toekomst geeft. Wij kunnen dat levengevend Woord, het bevrijdend Woord dat nieuw leven schenkt, 'ontvangen'. Wij kunnen het bewaren en in ons laten groeien, zodat het leven werkelijk vruchtbaar kan zijn. Als Gods Woord, dat Leven is, op de weg valt, op rotsgrond of tussen distels, dan zal het echter sterven. Gods Woord dat niet wordt gehoord, sterft en brengt geen vruchten, geen leven voort.
2. Geloofde X (= de overledene), van wie wij vandaag afscheid nemen, in het leven? Had hij / zij oor voor Gods boodschap van leven? Had hij / zij oog voor 'nieuw leven' dat groeiende was? Zag hij / zij de tekenen van leven, die zich tijdens het leven van mensen aandienen? Was hij / zij verwonderd bij de geboorte van kinderen (en kleinkinderen)? Genoot hij / zij van nieuwe kansen die een 'nieuw leven' ingeluid hebben? Keek hij / zij telkens opnieuw uit naar het 'nieuwe leven' dat God ons schenkt? Mogen we er dan ook niet op vertrouwen dat X, die in het leven geloofde, ook geloofde in een eeuwig leven bij God? Mogen we niet geloven dat zijn / haar leven reeds een vruchtbare voedingsbodem was waarin ook het geloof in verrijzenisleven mocht groeien?
3. God wil vandaag, nu wij het sterven van X (= de overledene) gedenken, ook tot ons spreken. Hij wil het Woord tot ons richten. Hij zaait een Woord dat leven is en leven geeft. God spreekt ons over 'het leven'. Hij zegt ons dat Hij leven kan creëren waar 'dood' heerst. Hij vertelt ons dat er leven zal zijn voor wie gelooft. Kunnen wij dit Woord van God horen? Hebben wij oor voor deze boodschap van leven? Of geloven wij niet meer in het leven? Heeft de dood ons steenhard gemaakt? Werden wij een 'rots', hard en niet ontvankelijk voor wat nieuw leven kan geven? Of zijn wij kwaad misschien? Kwaad omwille van de dood. Geprikkeld en stekelig als distels, die geen ruimte bieden voor 'nieuw leven'? Dit woord van God nodigt ons uit om, ondanks dood en verdriet, toch te geloven in het leven. Als we geloven in het leven, zal dit leven zich aandienen en ons ooit tonen dat het vruchten kan dragen.

- *God zaait zijn Woord, dat levend werd in Christus*

1. De uitleg bij deze gelijkenis vertelt ons dat de zaaier het Woord van God zaait. Wat is het Woord van God? Bij de evangelist Johannes (Joh 1) horen we dat het Woord vleesgeworden is. God is mensgeworden in Jezus. God heeft zijn zoon gezonden. Jezus is levend zaad, dat ons kan tonen hoe sterk het leven van God is. Wie hecht er geloof aan Jezus, het levend Woord? Wie 'ontvangt' Hem en laat de vriendschap met Hem groeien? En wie stuurt Hem weg of toont zich bikkelhard als een rots? Voor wie is Jezus juist een doorn in het oog? Wie in Jezus gelooft, zal het ware leven vinden en vruchten dragen. Wie

gelooft in Jezus' leven voorbij de dood, wie gelooft in zijn verrijzenis, zal ooit datzelfde leven mogen zien en vrucht mogen dragen.

2. Deze christen, van wie we vandaag afscheid nemen, heeft Jezus een plek gegeven in zijn / haar leven. Jezus kreeg plaats en ruimte om, in het teken van het kruis op de kamer of in het huis, om in gebed of in het kerkgebouw in het leven van X (= de overledene) aanwezig te zijn en te groeien. We mogen erop vertrouwen dat deze band met Jezus verder mag groeien over de dood heen. We mogen geloven in de vrucht van het 'eeuwig leven met Hem'.
3. Dit Woord van God en het voorbeeld van de overledene kunnen ook ons aansporen om Jezus met open handen te ontvangen, om een vruchtbare bodem te zijn, waarin Hij levend kan worden. Wij kunnen Jezus in ons laten wonen en Hem zo laten uitgroeien tot iemand die anderen leven geeft. Ook wij kunnen kleine tekenen van leven schenken waar er verdriet en dood heerst. Zo kunnen ook wij, in sterke verbondenheid met Jezus, uitgroeien tot mensen die anderen, ondanks de dood, het leven tonen.

- **De vruchten van het leven**

1. God is een boer, een zaaier, de tuinman van Pasen. Hij strooit zijn levengevende boodschap uit. Hij vraagt ons om het leven te dienen en leven te geven aan anderen. Hij vraagt ons om het leven van anderen mogelijk te maken en vruchten te dragen, waarvan anderen kunnen genieten. En wellicht zijn wij zowel de weg, de rotsgrond, de distels als ook de vruchtbare bodem. Ook wij, mensen, hebben het leven niet altijd kansen gegeven. Ook wij hadden niet altijd oor voor de boodschap van God. Mensen leggen deze boodschap soms naast zich neer. Ze leven er niet naar, waardoor sommige van hun daden vruchteloos en onvruchtbaar zijn.
2. + 3. Wanneer wij kijken naar ons eigen leven en wanneer wij het leven van X (= de overledene) in ogeschouw nemen, dan zien wij kleine en misschien ook grotere mislukkingen. Vruuchteloze pogingen. Dood-lopemde wegen. Maar laten wij ons niet blindstaren op het dode zaad, op al die kansen, die mensen laten liggen. Laat ons ook en vooral kijken naar de daden die vruchten mochten dragen. Laten wij zien waar Gods liefde, Gods levenskracht zichtbaar mocht worden in het leven van X (= de overledene). Hopelijk mag dit sterven ons vooral tonen hoeveel Leven er met deze persoon verbonden is. Als iemand sterft, zien en waarderen wij pas echt het leven dat deze persoon ons geschonken heeft. En in dankbaarheid voor het leven dat deze persoon ons schonk, willen wij vragen en geloven dat God ook hem / haar 'eeuwig leven' zal geven.
De boodschap van God roept ook ons op om goed te leven, zodat ook ons leven vruchtbaar mag zijn. Als wij proberen om zo te leven en Gods boodschap 'waar-te-maken', dan mogen ook wij erop vertrouwen dat God bij ons is, nu en altijd. Zelfs over de dood heen.

C. Mc 4,26-29: De kracht van het zaad

- Het Rijk Gods – het eeuwig leven, rijk aan God

1. Het is erg mooi om tijdens de uitvaartliturgie te spreken over het Rijk Gods. Het Rijk der hemelen verwijst namelijk naar het volle leven; het ware leven bij God. Deze Bijbeltekst vergelijkt het Rijk Gods met zaad dat groeit. Het zaad groeit, maar wij weten niet hoe. We kennen de ware toedracht niet. Eerst lijkt het zaad te sterven in de aarde, maar plots, terwijl wij slapen en geen leven zien, ontkiemt het en schiet het op. Zoals wij niet begrijpen hoe er leven kan groeien uit een zaadje, begraven in de grond, zo begrijpen wij ook niet hoe het sterven van mensen te verzoenen is met het Rijk van God. Wij verstaan niet hoe de dood bij kan dragen aan de groei van het Rijk Gods.
2. + 3. Waarom moest deze persoon sterven? Juist nu lijkt het Rijk van God, het volle leven, toch heel ver weg? We begrijpen het niet. We mogen echter geloven, dat het leven dat wij niet meer of nog niet zien, ooit terug zal ontkiemen. Op een dag zullen we terug zien, terug inzien dat het Rijk van God, het volle Leven, komende is. Ooit zullen verdriet en tranen verleden tijd zijn. Er zal geen dood meer zijn, maar alleen nog 'leven', 'leven in overvloed'. Dan zal het leven van mensen rijk zijn aan God. Dan vertoeven ook wij in het Rijk van God.

- Het Rijk Gods, hier en nu, en hierna

1. Deze Bijbeltekst vertelt over het Rijk Gods. Het Rijk van God staat voor een leven dat geheel van God getuigt; een leven dat 'goed' is. Het Rijk van God vindt zijn begin in ons bestaan. Als wij 'goed' leven en God ruimte geven, dan is het Rijk Gods reeds partieel aanwezig in het hier en nu, in het hiernamaals. Later, in het hiernamaals, zal het Rijk Gods dan voluit gestalte krijgen. De vergelijking met het zaad zegt ons dat het Rijk van God langzaam en bijna geruisloos, onopvallend en bescheiden tot leven komt. Terwijl wij slapen zal het ongemerkt ontkiemen om ooit ten volle tot leven te komen.
2. Ook X (= de overledene) heeft op een bescheiden, vaak onopvallende wijze 'goed' gedaan. Zij / hij heeft zich ingezet om het goede, om het Rijk Gods, gestalte te geven. Geruisloos mochten de goede daden groeien en bloeien in het leven van X (= de overledene). Mogen wij dan niet geloven dat datgene wat reeds tijdens haar / zijn leven mocht groeien, ook nu zij / hij gestorven is, verder zal leven? Mogen wij niet geloven dat al dat 'goede' – misschien even geruisloos en onzichtbaar – verder mag groeien en in het hiernamaals tot volle wasdom mag komen? Wij begrijpen niet hoe dat kan geschieden. Zoals we ook niet begrijpen dat het sterven van het zaad geen eindpunt is, maar een nieuw begin, zo zien ook wij nog niet hoe het hiernamaals voltooid kan worden in het hiernamaals. Maar laat ons als een boer vertrouwen dat het zaad tot het volle leven zal komen; dat het goede, dat onze dierbare overledene gestalte gaf niet voor niets was, maar bij God werkelijk geheel tot zijn recht zal komen.
3. En dat het leven van X (= de overledene) ook ons mag inspireren om het Rijk van God, om het goede, gestalte te geven. Dat ook wij in woord en daad – hier en nu – mogen verwijzen naar het 'hierna', naar het Rijk van God, dat ook wij nabij kunnen brengen.

- **Overgave in vertrouwen**

1. Deze tekst spreekt over het 'Rijk van God'. Een boer, een zaaier zaait en dan gaat hij slapen. Hij geeft zichzelf vertrouwvol over aan wat er komen gaat. Hij vertrouwt er op dat het zaad tot leven zal komen. Hij vertrouwt op God en legt het leven in zijn handen.
2. + 3. Nodigt deze tekst ons niet uit om hetzelfde te doen? Hoe kan iemand de 'hemel', het 'Rijk van God' bereiken? Kan een mens dit op eigen kracht? Kan een mens dit zelf bewerken? Of moet de mens doen zoals een zaaier doet: het vertrouwvol overlaten aan God? Mogen ook wij geloven dat het 'goed komt', dat het leven 'goed zal zijn' voor X (= de overledene), nu wij zijn / haar leven in Gods handen leggen en Hem vertrouwvol vragen om met deze mens de weg van het zaad te gaan, een weg die leidt naar een groots en hemels leven bij God.

D. Mt 13,31-32 / Mc 4,30-32 / Lc 13,18-19: Het mosterdzaadje

- **Sterven als groeien naar het Rijk van God**

1. Met deze gelijkenis wil Jezus ons iets zeggen over het Rijk Gods, het volle leven, het 'hemelse' leven bij God. De parabel vertelt over een piepklein zaadje dat in de grond begraven wordt. Het Rijk Gods, het 'goede leven', begint klein, maar kan uitgroeien tot iets groots. Iets dat 'niets' lijkt, blijkt later 'iets groots' te worden.
2. De dood van X (= de overledene) confronteert ons met het 'niets', met 'kleinheid', 'met nietigheid'. Nu X (= de overledene) gestorven is, lijkt er niets meer te zijn. De parabel vertelt ons echter dat het goede zaad, hoe klein het ook is, niet verloren zal gaan. God zal het goede, dat in X aanwezig was, de kans geven om verder te groeien zodat het Rijk van God in zijn volheid gestalte kan krijgen. Zo kan wat klein is, uitgroeien tot iets onverwachts.
3. En misschien kunnen ook wij van God de kracht krijgen om te groeien tot 'een boom met veel draagkracht'. Misschien kan dit overlijden ook ons 'groter' en 'sterker' maken. Hopelijk mogen ook wij dichter naar God toegroeien en zo het Rijk van God meer nabij brengen.

- **Hemel op aarde**

1. Deze parabel vertelt ons dat het Rijk van God klein begint. Af en toe mogen wij in ons leven genieten van iets dat 'hemels' is. Soms ervaren wij even wat 'goddelijk' is. Dit hemelse leven, rijk aan God, is hier op aarde maar 'klein' en 'nietig'. De parabel vertelt echter dat dit kleine uit zal groeien tot iets groots. Wat wij nu af en toe mogen ervaren, zullen wij na ons sterven in totaliteit en grootheid mogen bewonderen.
2. Af en toe was het leven van X (= de overledene) 'hemels' en 'goed'. Als mens kende hij / zij echter ook veel verdriet, lijden en pijn. De gelijkenis van het mosterdzaadje spoort ons echter aan om te geloven dat het hemelse dat een mens hier op aarde mag ervaren, ooit 'groot en alles-omvattend' mag worden. Ooit zal er geen verdriet en pijn meer zijn. De overledene zal niet af en toe, maar geheel en al een hemels leven kunnen leiden bij God.

E. Joh 6,37-40: Zo Vader, zo Zoon

1. In Jezus toont God zijn Wil. God toont wat Hij wil met de mensen. Wat aan Jezus geschiedt, zal ook aan mensen gebeuren. Jezus zal met ons doen wat Hij uit eigen ervaring van de Vader gezien en geleerd heeft. De Zoon aardt naar zijn Vader. Zo Vader, zo Zoon. Zoals de Vader met Jezus doet, zo zal Jezus ook met ons doen. En wat doet God met Jezus? God houdt van zijn Zoon. Hij wil niet dat zijn leven verloren gaat, maar Hij wenst dat Jezus opstaat. Jezus roept ook ons op om Hem te volgen. Om zijn broeders en zusters te worden: kinderen van God, voor wie een zelfde toekomst weggelegd is. Zoals God zijn Zoon niet verloren laat gaan, zo zal ook Jezus zijn broeders en zusters in het geloof laten opstaan. Jezus zal hen doen opstaan, zodat ook de mensen, net zoals Hij, mogen genieten van een eeuwig leven bij God, ons aller Vader.
2. X, onze dierbare overledene, is door zijn / haar doopsel ook 'kind van God' geworden. Samen met de andere broeders en zusters in het geloof heeft hij / zij zich meermaals gericht tot God, de Vader. Als christen heeft hij / zij geloof gehecht aan Jezus' verrijzenis. Het kruisbeeld, teken van dood en nieuw leven, had een bijzondere plaats in zijn / haar leven.
Deze Bijbeltekst stelt dat God zijn Zoon, en zo ook al zijn kinderen, zal laten opstaan en hen eeuwig leven zal schenken. Ook wij mogen X vandaag, als kind van God, toevertrouwen aan die Vader en Hem vragen om ook dit kind het eeuwig leven te geven.
3. Het geloof in een eeuwig leven voor X, kan ook ons troost en 'nieuw leven' bieden. In en doorheen dit geloof mogen wij ervaren dat God zowel zorgt voor zijn overleden kinderen, als ook voor ons: zijn kinderen op aarde.

F. Joh 6,51-58: Wie mijn brood eet, zal in eeuwigheid leven

De eucharistie: teken van eenheid met Jezus, ook over de dood heen

Bij voorkeur te gebruiken bij een kerkelijke uitvaart in een eucharistieviering.

1. Jezus roept ons op om Hem te volgen en één te worden met Hem. Jezus wil ook leven in ons. Hij wil ons voedsel, kracht en sterkte geven om te leven zoals Hij. Alle gedoopten, alle volgelingen van Jezus, mogen delen in Jezus' leven. Jezus deelt zijn leven met ons. En Hij doet dat op een bijzondere wijze tijdens de eucharistie. In elke eucharistie gedenken wij hoe Jezus telkens opnieuw zijn leven geeft en het deelt met zijn broeders en zusters in het geloof. Jezus is het levend Brood dat wij mogen eten. Zo hebben ook wij deel aan zijn leven. Zo kunnen ook wij deelhebben aan wat Hem ten deel viel na zijn sterven. Wij mogen ook delen in zijn eeuwig leven.
2. De eucharistie kreeg een belangrijke plaats in het leven van X, onze dierbare overledene. Hij / zij probeerde regelmatig de zondagse eucharistie bij te wonen. Hij / zij zocht Jezus op om deel te hebben aan zijn leven. Tijdens elke eucharistie mocht hij / zij reeds ervaren dat Jezus in zijn / haar leven aanwezig kwam. Deze eenheid met Christus, die onze dierbare overledene reeds meermaals ervaren heeft, blijft ook bestaan na de dood. Jezus is aanwezig in deze persoon, ook nu deze gestorven is. Deze persoon is met Christus gestorven en Jezus zal met hem / haar verbonden blijven en samen met hem /

haar de weg gaan waarop Jezus ons reeds is voorgegaan: de weg naar het eeuwig leven.

3. Wij mogen geloven dat ook X (= de overledene) met Jezus mag delen in het eeuwig leven. Ook wij kunnen, tijdens deze eucharistie en tijdens elke maaltijd van de Heer, de eenheid met X (= de overledene) en met Jezus aanvoelen. Ook wij mogen ervaren dat wij, levend of overleden, allemaal kinderen van de Vader zijn, broers en zusters van Jezus. Zo mogen ook wij aanvoelen dat wij als één familie van gelovigen ooit allemaal hetzelfde eeuwige leven mogen leiden en voor altijd thuis mogen komen bij de Vader.

G. Joh 11,20-27: *Ik ben de verrijzenis en het leven*

1. Wat doet men als er een dierbare overleden is? Men gaat het, net zoals Marta, vertellen aan allen, die hem hebben gekend. Marta vertelt het aan Jezus. Ze kan bij Hem terecht. Jezus is een vriend, die er ook en vooral is in lijden en verdriet.
Jezus blijkt zelfs een heel bijzondere vriend te zijn. Marta hoeft niet naar Hem toe te gaan om de pijnlijke boodschap te brengen. Jezus komt zelf naar haar toe. Hij is een vriend die aanvoelt wanneer men Hem nodig heeft.
Vervolgens zegt Jezus, net zoals een echte vriend, wat deze overleden persoon voor Hem heeft betekend en wat Hij zelf voor deze overledene betekent. "Ik", zegt Jezus, "Ik ben de verrijzenis en het leven". Zoals een vriend het leven geeft voor een ander, zo wil ook Jezus zijn leven geven en delen met zijn vrienden. Jezus zegt dat Hij voor de overledene de verrijzenis en het leven wil zijn, zodat ook deze vriend van Jezus zal leven, ondanks zijn sterven.
2. Ook X (= de overledene) heeft doorheen zijn / haar leven vriendschap gesloten met de Heer. Deze vriendschap uitte zich op bijzondere momenten. Bij speciale gelegenheden worden vrienden uitgenodigd. Zo heeft ook deze persoon Jezus ontmoet tijdens de sacramenten: het doopsel, de eucharistie, het vormsel, Maar ook op doodgewone momenten in het alledaagse leven werd de vriendschap met Jezus zichtbaar in een eenvoudig teken, een simpel gebaar, een kort gebed. We mogen er op vertrouwen dat Jezus ook over deze vriend(in) zegt wat Hij over zijn andere vriend, Lazarus, de broer van Maria en Marta, gezegd heeft. Jezus zegt: "Ik ben de verrijzenis en het leven". Hij benadrukt dat de dood niet het einde is van de vriendschap. Wie zijn vriend(in) is, zal het eeuwig leven kennen.
3. Mogen ook wij ervaren wat Marta heeft ervaren: een vriend van de overledene is ook de vriend van de nabestaanden. Jezus is ook onze vriend. Hij wil ook tot ons zeggen: "Ik ben het leven". Hij wil ook ons nieuw leven schenken, ondanks de dood.

H. Joh 12,24(-25.27-28a): *Als een graankorrel niet in de aarde valt en sterft*

- *De graankorrel: sterven en leven naar het voorbeeld van Jezus*

1. De Bijbel vertelt ons over graan dat in de aarde valt en sterft om vervolgens in een andere vorm te leven. Met dit beeld tracht Jezus zijn eigen levensweg te beschrijven. Ook Jezus gaat de weg van het graan. Hij valt neer, wordt begraven om tenslotte terug op te staan en 'als nieuw' te leven. Jezus nodig

ons via zijn verhalen en zijn persoonlijke voorbeeld uit om te geloven dat ook wij hem kunnen volgen. In Jezus is God namelijk mensgeworden om te tonen wat voor de mens weggelegd is.

2. Durven wij geloven dat een mens de weg van het zaad mag gaan? Durven wij aannemen dat ook deze persoon (= de overledene) in een andere vorm verder mag leven? We kennen die andere vorm nog niet. Maar laat ons uitkijken, zodat we deze mogelijk ooit herkennen. Zoals de verrijzenisverhalen vertellen dat men Jezus, de gestorvene, eerst niet herkent, zo zullen ook wij het nieuwe leven nog even niet kunnen zien. Toch mogen we vertrouwen, geloven, dat het nieuwe leven reeds groeit, dat de overledene verder mag leven op een nieuwe wijze.
3. En durven wij geloven dat ook wij ooit die prachtige weg naar het nieuwe leven zullen bewandelen, zodat ook ons leven hier op aarde mag uitgroeien tot een 'hemels' leven bij God?

- ***Sterven is 'loslaten' om iets anders te ontvangen***

1. Deze Schrifttekst vertelt wat we reeds weten uit de natuur. Het graan dat in de aarde valt, sterft om vervolgens op een andere wijze te leven. Een graankorrel of een ander zaadje kan 'loslaten'. Het houdt niet vast aan een vorm die geen levenskracht, geen levenskansen meer in zich draagt. De verhalen van Jezus maken duidelijk dat de geschiedenis van het graan ook iets vertelt over zijn sterven en over het sterven van elke mens. Aan het kruis genageld geeft Jezus zich over aan de dood. Hij laat het leven op aarde los en maakt ons – met zijn leven en zijn dood – duidelijk wat ook wij kunnen doen.
2. Sterven is 'loslaten'. Loslaten van het leven dat voorbij is, zodat een nieuwe toekomst mogelijk wordt. Ook X (= de overledene) heeft dit leven losgelaten om een nieuw leven te beginnen.
3. Sterven is echter ook voor de nabestaanden 'loslaten'. Loslaten van het leven dat we kenden en geloven in een ander leven, ons onbekend (en nog onbemind). Slechts als we de graankorrel 'loslaten' en laten vallen in de aarde, zal er iets nieuws groeien. Hopelijk mogen ook wij doorheen de tijd leren om de overledene los te laten, om zijn / haar dood te laten uitgroeien tot een gebeurtenis die iets nieuws in ons leven gestalte heeft gegeven.

- ***Christenen delen in Christus' leven, sterven en verrijzenis***

1. De Bijbel vertelt ons dat Jezus stierf als een graankorrel. En God gaf hem nieuw leven, verrijzenisleven. Zoals Jezus het leven deelde met de mensen, zo wil hij de mensen ook laten delen in zijn verrijzenisleven. Jezus zegt ons dat zijn sterven niet het einde is, maar dat hij verder leeft bij de Vader. Hij toont dat ook wij christenen kunnen delen in zijn leven en sterven. Toen wij gedoopt werden, werden wij 'christen'. Wij dragen zijn naam en zo kunnen wij hem volgen in zijn sterven en zijn verrijzenis. Het sterven van een christen is niet het einde. Het is een nieuw begin. Het begin van een leven bij God.
2. + 3. Wij geloven dat ook X (= de overledene) mag leven bij God en dat er, na onze dood, ook voor ons een nieuw leven begint.

I. Mt 28,1-10 / Mc 16,1-8 / Lc 24,1-12 / Joh 20,1-10: *Het lege graf*

- *Het verhaal van het lege graf: spiegel van (ons omgaan met) de dood*

1. Wij geloven dat christenen Christus ook mogen volgen doorheen de dood. Ons geloof zegt ons dat God in Jezus getoond heeft dat Hij voor de mens door de dood heen een weg heeft gebaad. Een christen mag ervaren wat Jezus ons heeft voorgeleefd. De verrijzenisverhalen vertellen ons wat er met Jezus is gebeurd en wat er ook met een mens zal gebeuren wanneer hij in Jezus' voetsporen zal treden.

De verrijzenisverhalen zijn dan ook een spiegel. In deze spiegel kunnen wij herkennen wat er gebeurt wanneer wij iemand verliezen die ons dierbaar is. We gaan deze persoon opnieuw opzoeken. Zij die de overledene hebben bemind gaan naar het graf of naar de plaats waar zij hem aanwezig weten. Maar zij vinden de overledene niet. Aangekomen bij de plaats waar het dode lichaam van de overledene ligt, beseffen de nabestaanden ten volle dat de dode er niet meer is. Ze worden opnieuw geconfronteerd met 'de leegte', met 'de afwezigheid'. Zij ervaren die leegte ten volle. Die nieuwe confrontatie en het besef dat de overledene werkelijk 'weg' is, versterkt de angst, de vrees en het verdriet.

Terwijl de rouwenden, die de overledene hebben bemind, beseffen dat hij / zij niet meer hier is, kan het verhaal van het lege graf ons tonen waar de overledene wel is. Het verrijzenisverhaal vertelt dat Jezus niet 'in het graf' is. Hij is niet 'in de dood'. Hij is niet meer aanwezig op een plek waar de dood heerst, maar Hij is 'in het leven'. Hij is aanwezig bij het leven. Hij leeft.

2. + 3. Als wij geloven dat een overledene de weg van Jezus mag gaan, dan geloven wij ook dat onze dierbare overledene niet meer 'hier' is. Toont Jezus ons niet dat ook deze overledene op weg is naar een 'andere' plaats, naar een plek waar 'leven' is? De overledene is niet meer 'hier'. Hij / zij is op weg naar een leven bij God.

- *Een open graf – Het leven is niet 'afgesloten'*

1. Als de vrouwen bij het graf komen, blijkt de steen weggerold. Het graf blijkt 'open' te zijn. De dood, die het gehele leven lijkt 'af te sluiten', vertoont plots een 'openheid'. Het graf, de dood, staat letterlijk 'open'. Het staat 'open' voor nieuw leven. Het leven kan naar binnen gaan. Het verhaal vertelt zelfs dat de levenden het graf binnengaan en zij zien de dood niet meer, maar zij merken het leven op. Dit verrijzenisverhaal toont dat christenen geloven dat de dood niet alles afsluit. De dood is niet het einde. Zelfs het graf, zelfs de dood staat open voor nieuw leven. Het open graf wijst er op dat er voor christenen 'leven' is, ook na het sterven. Het open graf toont dat een overledene, samen met Christus, uit de dood mag treden om naar het leven te gaan.

2. Net zoals Christus mogen wij geloven dat alle christenen, en ook X, onze dierbare overledene, 'open' mogen zijn voor het volle leven dat God ons wil bieden.

- *Waarom zijn wij bang om te geloven dat wie sterft, mag leven bij God?*

1. De vrouwen uit het verhaal zijn niet bang voor de dood. Meer nog, ze gaan de dode zelfs opzoeken bij zijn graf. Wanneer de vrouwen daar echter geconfronteerd worden met de Levende, worden zij overvallen door angst en

vrees. De dood maakt hen niet bang. Ze zijn niet bang van de dood, maar ze vertonen wel angst voor het leven. Niet voor elk leven. Wel voor het leven dat hen 'vreemd' is. Het leven dat zij nog niet kennen. Zijn ze enkel bang voor het leven zonder Hem? Of zijn ze ook bang omdat Zijn nieuwe leven ook hun leven grondig zal veranderen?

2. + 3. En wij? Zijn ook wij bang voor het leven, dat zich nu, na het sterven van onze dierbare overledene, aandient. Vrezen wij ervoor om zelf verder te gaan met ons leven? En zijn wij misschien ook bang om te geloven dat X (= de overledene) verder zal mogen leven bij God? Boezemt ons dat misschien 'angst' in omdat het geloof in zijn / haar nieuwe leven bij God ook ons leven drastisch door elkaar haalt? Misschien zelfs nog meer dan zijn / haar dood. Want is het niet zo dat als wij geloven dat er voor de overledene leven is bij God, dat er ook van ons gevraagd wordt om reeds uit te kijken naar dit leven en om dit leven bij God ook hier en nu reeds voor te bereiden? Het nieuwe leven van de overledene roept ons op om ook zelf in de nabijheid van God te leven. Niet alleen de dood is confronterend. Ook het nieuwe leven van de overledene bij God confronteert ons met wat God van ons vraagt. Het confronteert ons met de vraag om ook hier en nu te leven met God.

J. Mc 16,9-16a / Lc 24,36-43 / Joh 20,24-31: *Twijfel, angst en ongelooft*

- *Groeien in het geloof dat de overledene mag leven bij God*

1. Na de dood van Jezus zagen zijn vrienden niets anders dan de dood. Er was 'geen leven' meer te bespeuren. Pas na enige tijd ontdekten enkele leerlingen zijn 'nieuwe leven'. Ze 'zagen' Hem en uiteindelijk herkenden ze Hem ook. De leerlingen van Jezus hadden het moeilijk om te geloven in zijn nieuwe leven. Verschillende verrijzenisverhalen spreken over twijfel, angst en ongelooft. De leerlingen geloofden het niet onmiddellijk. Ze hadden tijd nodig alvorens ze iets konden zien in het verrijzenisgeloof en het nieuwe leven.
2. + 3. Mogelijk hebben ook wij het moeilijk om – doorheen het verdriet en de pijn van dit overlijden – reeds onmiddellijk te geloven dat ook X (= de overledene) een nieuw leven zal ontvangen. Door het verdriet en de tranen zien wij misschien nog niet dat ook X mag leven bij God. We zijn nog zo bezig met de 'dood', dat we nog niet helemaal kunnen geloven in het nieuwe leven. De verrijzenisverhalen schenken ons echter een hoopvolle boodschap. Terwijl nu alles doods lijkt en er geen perspectief op leven is, toch tonen deze verhalen dat na verloop van tijd het geloof kan groeien dat de overledene als 'nieuw' mag leven. Ook wij mogen langzaam groeien naar het geloof dat ook onze dierbare overledene mag leven en gelukkig mag zijn bij God.

- *Iets 'zien' in het verrijzenisgeloof (Lc en Joh)*

1. De leerlingen van Jezus kunnen niet geloven dat de dood niet werkelijk het einde is. Ze geloven nog niet in het nieuwe leven. In dit verband spreekt de evangelietekst over 'zien' en 'voelen' of 'betasten'. Het geloof in de verrijzenis is niet het resultaat van een logische redenering. Het kan niet afgeleid worden uit wat wij reeds weten. Het geloof in de verrijzenis en het nieuwe leven is iets dat wij 'ervaren'. Elke ervaring verwijst naar een 'ontvangen'. Als wij iets zien of voelen, dan krijgen wij iets te zien of mogen wij iets voelen. Ook het geloof in de verrijzenis is iets dat niet van onszelf komt, maar dat wij mogen 'ontvangen'.

2. + 3. Mogen ook wij onszelf 'openen' om van God het geloof te ontvangen dat de dood niet het einde is, maar dat deze overledene, en ooit ook wijzelf, verder mogen leven bij Hem.

- **Wie gelooft in de verrijzenis, zal gered worden (Mc) / zalig is wie gelooft (Joh)**

1. Deze evangelieverhalen die vertellen over 'ongeloof' en 'twijfel' eindigen met de zin dat het zalig is om te geloven. Wie gelooft in de verrijzenis en het eeuwig leven, zal gered worden. Men zal zich 'gered' en 'zalig' voelen. Dit geloof biedt namelijk terug 'perspectief'. De dood lijkt het einde, maar wie gelooft in het eeuwig leven bij God kan uitkijken naar iets nieuws. De dood, die ons de adem ontnemt, moet plaats maken voor een 'zalig' geloof, dat ons opnieuw ademruimte geeft.

2. + 3. In alle verdriet en pijn kan het ook voor ons een troost, een redding zijn om te geloven dat wie sterft, mag leven bij God.

K. Lc 24,13-35: De Emmaüsgangers

- **Er is geen weg terug**

1. Het verhaal van de Emmaüsgangers toont ons wellicht wat wij willen doen wanneer wij geconfronteerd worden met een overlijden. De Emmaüsgangers gaan niet verder. Ze gaan vanuit Jeruzalem terug naar Emmaüs. Ook wij willen wellicht niet meer 'verder-gaan'. Het leven lijkt op te houden. We willen alleen – in gedachten – teruggaan naar hoe het was. We willen terug de weg gaan die we met de overledene gingen om zo opnieuw te kunnen beleven wat we samen beleefd hebben.

Het Emmaüsverhaal toont ons echter dat er geen weg terug is. Volgens exegeten bestaat Emmaüs zelfs niet eens, wat het onmogelijk maakt om er naartoe te trekken. Als wij geconfronteerd worden met de dood, is er geen weg terug. Dood is dood. Toch toont het Emmaüsverhaal tegelijkertijd dat de weg ook niet ophoudt. Ondanks het overlijden loopt de weg niet dood. De dood is niet het einde van de weg. Ook na de dood loopt de weg verder. Zowel voor de overledene als ook voor de nabestaanden. Jezus' verrijzenis en zijn aanwezigheid bij de Emmaüsgangers doet ons geloven dat er leven is na de dood. Een christen die overlijdt, mag er op vertrouwen dat hij – weliswaar op een andere wijze – verder mag leven bij God. Juist omdat Jezus leeft en ons toont dat ook wie sterft, bij God leeft, loopt ook de weg niet dood voor diegenen die achterblijven. Juist door dit geloof kunnen zij verdergaan met leven. Jezus nodigt de Emmaüsgangers uit om terug naar Jeruzalem - een stad bruisend van leven - te trekken, en dan verder te gaan met leven en zelfs te getuigen van dit leven.

2. + 3. Dit verhaal roept ook ons op om hetzelfde te doen. Wij mogen verdergaan met ons leven en wij mogen getuigen dat wij geloven dat ook onze dierbare overledene de weg van het eeuwig leven mag bewandelen.

- **Wat wij nog niet (her)kennen: het leven bij God**

1. In deze Bijbeltekst wordt duidelijk dat de leerlingen Jezus, de verrezene, niet onmiddellijk herkennen. Net zoals de leerlingen kennen ook wij het leven na de

dood niet. We kunnen ons nauwelijks voorstellen wat er met een christen gebeurt nadat deze overleden is. Het verhaal van de Emmaüsgangers suggereert dat het leven van de verrezen geheel anders is dan voorheen.

2. + 3. Ook wij weten niet hoe onze dierbare overledene verder leeft. We weten niet wat het leven bij God inhoudt, maar op basis van wat Jezus over zijn liefdevolle Vader verteld heeft, mogen wij aannemen dat dit leven bij God mag zijn als een 'thuiskomen' in een 'hemels' en 'gelukkig' leven. Ondanks het feit dat we ons geen concrete voorstelling kunnen maken van dit nieuwe leven, mogen wij geloven dat ook wij dit leven ooit ten volle zullen kennen, herkennen en beleven.

- ***Het nieuwe leven van de overledene: groter dan onze gedachten***

1. Het verhaal van de Emmaüsgangers gaat over 'herinneringen ophalen' en spreken over wat men met Jezus meegemaakt heeft. Terwijl men zo over Jezus spreekt, komt Hij bij hen aanwezig. Hij laat zijn nabijheid voelen.
2. + 3. Ook wij kunnen spreken over onze dierbare overledene en hem / haar zo nog aanwezig laten zijn in ons bestaan. Het christelijk geloof gaat echter nog verder. Vanuit ons geloof in de verrijzenis van Jezus geloven wij niet alleen dat iemand aanwezig is in de herinneringen, gedachten en verhalen over die persoon. Ons geloof zegt ons dat een overleden christen niet alleen verder leeft in onze gedachten of in de woorden of handelingen die we van hem of haar overnamen. Nee, een christen leeft ook op een andere wijze verder. Wij mogen geloven dat een christen ook mag verder leven bij God. Ons geloof stelt dat de toekomst van een christen niet afhankelijk is van mensen, maar wel van God. Niet wij, en onze herinneringen, zorgen er voor dat de overledene verder kan leven. Het is God zelf die het volle leven aan de overledene schenkt.

L. Joh 20,11-18: In de tuin

- ***In de tuin ontdekken wij het 'nieuwe leven'***

1. In dit bijbelverhaal wordt even verwezen naar het beeld van de tuinman. Een tuinman is iemand die durft te geloven dat zelfs datgene dat dood lijkt uit kan groeien tot iets dat leven geeft. Een tuinman hoopt en vertrouwt dat er terug een lente zal komen. Dat het sterven van de natuur geen einde is, maar het begin van iets nieuws dat we nog niet kennen, nog niet voor ogen zien. Een tuinman gelooft dat elk sterven leven voortbrengt. Misschien niet onmiddellijk, maar ooit. In een 'tuin', in de 'natuur' kan men ontdekken dat wat dood lijkt, toch leven kan.
Ook de vrouw in de Paastuin ontdekt dat Jezus niet dood is, maar leeft. Zij ziet bij Jezus gebeuren wat ze zo goed kent uit de natuur. Wat dood lijkt, leeft. Wat nog niet te zien was, brengt veelvuldig leven voort.
2. + 3. Deze boodschap uit de natuur is 'natuurlijk', vanzelfsprekend en tegelijkertijd toch zo moeilijk. Het is moeilijk om te geloven in het leven wanneer wij alleen de dood zien. De bijbelse beelden van de natuur en de paasverhalen vertellen ons echter telkens weer dat ook Jezus, een mens onder de mensen, tot nieuw leven komt. Zullen ook wij, zijn volgelingen, hem

dan niet volgen op de weg naar dat nieuwe leven? Ook wij mogen geloven dat alle mensen, gedoopt in Christus, met Hem door de dood gaan naar het leven. We mogen erop vertrouwen dat er ooit leven zal komen: voor wie sterft en voor wie het meemaakt dat er iets in hem of haar sterft nu er iemand gestorven is. Ooit komt er terug leven; een leven dat anders zal zijn dan voorheen. Het zal nooit meer hetzelfde zijn. Maar toch zal het 'leven' zijn. De overledene zal 'leven' krijgen, misschien zelfs meer leven dan hij / zij op bepaalde momenten uit zijn leven ervaren heeft. Ook de familieleden en kennissen zullen ooit opnieuw ten volle leven, maar ook hun leven zal nooit meer hetzelfde zijn. Misschien wordt hun leven 'bewuster'. Misschien 'intenser'. Misschien is er nog meer oog voor het 'leven'.
Laten wij samen met God naar 'buiten' gaan. Laten we in deze periode van pijn en verdriet regelmatig in de 'tuin', in de 'natuur' vertoeven, zodat we samen met onze God kunnen uitkijken naar het nieuwe leven dat in onze natuur en ook in ons kan groeien.

- ***Door God aangesproken***

1. In eerste instantie herkent Maria Magdalena Jezus niet. Jezus, de verrezene is onherkenbaar en toch dezelfde. Vreemd, maar toch vertrouwd. Wellicht toont dit ook reeds hoe het leven van een overledene bij God zal zijn. Nieuw, maar toch vertrouwd. Onbekend, maar toch 'veilig'. Wellicht is het 'als thuiskomen' bij een persoon die je lange tijd niet gezien hebt, maar wiens stem je bij name noemt en je zegt dat je welkom bent bij hem.
2. + 3. Mogen ook wij niet geloven dat God onze dierbare overledene bij name noemt? Dat God, diegenen die reeds gestorven zijn, bij zich roept, hen aanspreekt en hen zegt dat ze bij Hem 'thuis' mogen komen.

- ***Houd mij niet vast***

1. In deze Schrifttekst vraagt Jezus Maria Magdalena om Hem niet 'vast te houden' en vervolgens verwijst Hij naar zijn toekomstig leven bij de Vader. Wat wil Jezus ons zeggen met deze woorden? Wil Hij haar zeggen dat ze Hem los moet laten? En wat is dan 'loslaten'? De Schrifttekst toont dat loslaten iets anders is dan 'vergeten'. Jezus vraagt Maria Magdalena namelijk om Hem 'los te laten', maar tegelijkertijd krijgt zij ook de opdracht om aan anderen te vertellen dat Jezus leeft. Wil Jezus ons misschien duidelijk maken dat loslaten betekent dat men iets 'uit handen geeft'? Of beter: dat men het 'in Gods handen legt'?
2. + 3. En spreekt Jezus enkel over zichzelf of mogen zijn woorden ook toegepast worden op onze dierbare overledene?
Wil Jezus ons misschien zeggen dat wijzelf niets kunnen veranderen aan de dood. Dat we een overledene enkel 'uit handen kunnen geven' en 'in Gods handen kunnen leggen'? Zoals iets pas 'ten volle kan leven' als wij het uit handen durven geven, als we het loslaten en ruimte geven, zo zal ook de overledene enkel 'nieuw leven' kunnen ontvangen als wij deze overledene in geloof 'in de handen van onze liefhebbende Vader' durven leggen en durven vertrouwen op Hem.

M. Rom 8,14-17: *Wij zijn kinderen van God en de 'erfgenamen' van zijn eeuwig leven*

1. Deze Schrifttekst vertelt ons over allen die de Geest van God ontvangen en deze Geest in hen laten wonen. De mensen, die leven 'naar zijn Geest', zijn 'kinderen van God'. En zoals elk kind, dat in liefde leeft met de Vader, zal ook dit kind erfgenaam worden en delen in wat de Vader bezit. En wat bezit God? God leeft voor eeuwig. Als wij zijn kinderen zijn en ook leven zoals de Vader het van zijn kinderen verlangt, dan zullen ook wij erfgenaam worden van dit eeuwige leven. Wij zullen deel hebben aan het eeuwige leven van de Vader.
2. Ook X (= de overledene) heeft de Geest van de Vader ontvangen. Bij het doopsel, bij het vormsel, ... ontving deze persoon 'de Geest van God'. Geïnspireerd door deze Geest van de Vader, is ook deze persoon 'kind van God' geworden. We mogen geloven dat God ook dit 'kind' erfgenaam zal maken en zal laten delen in zijn grootste bezit: het eeuwige leven.
3. Moge de Geest van God ook ons vandaag inspireren. De Geest van de Vader kan ons liefdevol tonen dat een mens sterft om erfgenaam te worden en te delen in het eeuwige leven. Diezelfde Geest kan ons kracht en troost geven en ons doen uitkijken naar het eeuwige leven dat ooit ook voor ons weggelegd is.

N. Rom 14,7-9: *Of we nu sterven of leven: we zijn altijd van onze Heer, Jezus Christus*

1. In deze tekst wordt duidelijk aan wie wij ons leven toevertrouwd hebben. Bij ons doopsel werd ons leven verbonden met het leven van Jezus. Met Paulus kunnen wij zeggen dat wij bij ons doopsel een deel werden van het lichaam van Christus. Wij gedoopt is, is van Hem. Wij behoren Hem toe. Wij delen zijn leven. Als wij leven, leven wij voor de Heer. Of beter: als wij ten volle willen proeven van het echte leven, dan leven wij in verbondenheid met Christus en proberen wij te leven zoals Hij het ons heeft voorgedaan. Als wij zo in verbondenheid met Hem leven, dan zullen wij ook in verbondenheid met Hem sterven. Als wij leven, bewust van zijn aanwezigheid, dan mogen we er op vertrouwen dat Hij ook bij ons aanwezig zal zijn in ons sterven.
2. + 3. Of we nu dood zijn of leven: de Heer is altijd bij zijn mensen. Zo is Hij bij X (= de overledene). Zo is Hij ook bij ons. Hier en nu, maar ook na onze dood, mogen wij verder leven met Hem.

O. 1 Kor 15,12-20: *Geloven is ... geloven in de verrijzenis*

1. Deze tekst spreekt over de kern van ons geloof. Ons geloof is niets anders dan geloof in de verrijzenis. Als wij als christen zeggen dat wij 'gelovig' zijn, dan bedoelen wij dat wij 'geloven' in Jezus, in zijn dood en verrijzenis. Wat zou ons geloof zijn zonder dit geloof in Jezus' leven? Zouden we dan nog wel kunnen spreken over ons christelijk geloof?
Paulus stelt in zijn brief aan de Korintiërs duidelijk dat ons verrijzenisgeloof de 'kern van de zaak' is: het is datgene, waarmee alles staat of valt. Als we dat niet geloven, dan is er 'niets' meer. Als we niet geloven in de verrijzenis, is er niets meer na de dood. Dan is de dood het einde. En ook het einde van de hoop.
Wie echter wel gelooft in de verrijzenis van Christus, gelooft tegelijkertijd dat ook zijn eigen dood zal voeren naar een nieuw leven. Het geloof in de verrijzenis toont christenen de hoop op een eeuwig leven bij God.
2. + 3. Als wij hier gelovig afscheid nemen van X, onze dierbare overledene, dan doen wij dat in de zekerheid van het geloof dat ook hij / zij zal mogen verrijzen en zal mogen leven bij de Vader. Ons geloof in de verrijzenis is de reden waarom wij hier gelovig afscheid willen nemen van X. Omdat wij geloven in het eeuwig leven bij God, hoeven wij vandaag geen 'vaarwel' te zeggen. We zeggen 'tot ziens', 'tot bij de Heer'.

P. 1 Kor 15,36-37: *Als u iets zaait, moet dat eerst sterven*

1. Deze tekst spreekt over ons geloof in de verrijzenis van het lichaam. Onze 'opstanding ten leven' wordt vergeleken met een graankorrel, die sterft in de aarde. Deze graankorrel heeft nog niet de vorm die het zal krijgen. De kleine korrel laat ons nog niets zien van het uiteindelijke leven dat zal ontstaan. Zoals een graankorrel een moment van sterven doormaakt, zo wordt ook een mens geconfronteerd met de dood. We mogen echter geloven dat de dood van een christen niet eeuwig duurt, terwijl het leven wel eeuwigheidswaarde bezit. Er is een tijd van sterven en een eeuwigheid van leven.
2. Nu wij geconfronteerd worden met de dood van X, onze dierbare overledene, laat niets ons vermoeden dat dit moment van sterven uit zal groeien tot een nieuw en eeuwig leven bij God. Toch mogen we er gelovig op vertrouwen dat ook X de weg van het zaad mag gaan. Opdat het leven van X ten volle vruchtbaar zou kunnen zijn, is X nu gestorven om voor eeuwig te leven bij God.
3. Diezelfde weg, die de natuur ons toont, zullen ook wij ooit gaan. Ooit zullen ook wij sterven om zo te groeien naar het volle leven bij God. Dit geloof kan ons sterken in ons omgaan met het overlijden van X, maar ook wanneer ons eigen leven ten einde loopt.

Zie ook H.

Q. 2 Kor 4,14.5,1: *Thuiskomen bij God*

1. Als ons lichaam, onze aardse woning, wordt neergehaald en sterft, dan zullen wij 'thuis' mogen komen bij God, die ons een nieuwe woning biedt in de

'hemel'. Deze nieuwe 'thuis' is onvergankelijk. Nooit zal deze veilige burcht, deze vertrouwde thuis, wegvallen. Daar zal een mens eeuwig kunnen leven.

2. Wij mogen geloven dat God ook voor X, onze dierbare overledene, een nieuwe woning gereed gemaakt heeft. God bouwt iets nieuws op. Wanneer iets afgebroken wordt, creëert Hij iets nieuws. God zal ook X een nieuw huis en een nieuwe thuis bieden waar het goed is om te leven. We mogen geloven dat God X zo bemint dat Hij hem / haar een woning schenkt bij Hem.
3. Dit geloof neemt het verdriet van het overlijden niet weg, maar wanneer wij geloven dat X zijn / haar plek gevonden heeft en een plaatsje heeft gekregen in het eeuwige leven bij God, dan kunnen wij vol vertrouwen afscheid nemen. Wij hoeven ons geen zorgen meer te maken. God zorgt goed voor zijn mensen. Hij biedt ook X een eeuwige verblijfplaats, waar hij / zij ten volle kan 'leven' en gelukkig zijn.

R. 1 Tess 4,13-14.17b-18: De verrijzenis: een boodschap van troost

1. Paulus zegt in één van zijn brieven aan de christenen van Tessalonica dat zij bij een overlijden niet bedroefd moeten zijn. Of toch niet zo bedroefd als mensen zonder hoop. Natuurlijk zijn wij bedroefd wanneer iemand overlijdt, maar wanneer men uitgaat van de veronderstelling dat de dood werkelijk het einde is, waarop niets meer volgt, dan is onze droefheid totaal en eindeloos. Als de dood wel een einde kent, hoeft onze droefheid niet oneindig te zijn. Als wij geloven dat de overledene met Christus op zal staan en zal leven bij de Vader en als we geloven dat ook wij ooit die weg mogen gaan, dan beseffen we dat ons afscheid van de overledene ooit zal plaatsmaken voor een weer-zien, een weer-zien voor eeuwig.
2. + 3. Ook wij mogen geloven in een eeuwig leven voor X, onze dierbare overledene. Christenen kunnen kracht en troost vinden in het geloof dat wij deze persoon ooit, in het eeuwig leven bij God, terug zullen zien.

S. 2 Tim 2,8-11: Als wij met Hem gestorven zijn, zullen wij met Hem leven

- Houd Jezus in gedachten

1. Paulus schrijft een brief aan Timoteüs; een brief, die wellicht ook aan ons gericht is. Paulus vraagt in zijn brief om 'Jezus in gedachten te houden'. 'Probeer aan Jezus te denken'. Dat is de boodschap die Paulus ook aan ons wil zenden. Nu wij geconfronteerd worden met de dood, denken wij alleen maar aan de 'dood', aan het verdriet en misschien ook aan de praktische beslommingen die deze dood met zich meebrengt. De dood houdt al onze gedachten bezig. Er is geen plaats, geen ruimte en geen tijd meer om aan iets anders te denken. De dood neemt heel ons denken in beslag. En juist dan roept Paulus ons op 'om ook aan Jezus te denken'. 'Houd Jezus in gedachten', want dan draaien je gedachten niet in cirkeltjes rond. In cirkeltjes rond de dood. Als wij Jezus in gedachten houden, dan is er perspectief en dan lopen onze gedachten niet dood. Als we denken aan Jezus' dood en verrijzenis, dan openen onze gedachten de spiraal van de dood en maken zij het mogelijk om terug leven te zien. De gedachte aan Jezus' dood en verrijzenis doet ons

namelijk ook denken aan wat voor elke christen weggelegd is. Wie in geloof en verbondenheid met Christus sterft, zal met Hem opstaan en leven.

2. + 3. Als we deze boodschap van leven in onze gedachten houden, dan kunnen wij denken aan de overledene, zonder alleen maar pijn en verdriet te voelen. Dan kunnen wij niet alleen de dood, het overlijden van X (= de overledene) gedenken, maar dan kunnen wij denken en gedenken hoe hij / zij werkelijk *geleefd* heeft en hoe hij / zij nu zal *leven* bij God.

- ***Een onbegrijpelijke boodschap***

1. Paulus stelt dat de boodschap van Jezus' dood en verrijzenis door velen niet begrepen wordt. Meer nog, men vindt deze boodschap zo vreemd dat men Paulus en zijn geloof in de verrijzenis wil 'opsluiten'. Men wil deze gedachte 'gevangen' zetten en onschadelijk maken. Men begrijpt niet wat Paulus zegt en wat men niet begrijpt, wil men 'wegstoppen' en 'vergeten'. Paulus maakt echter duidelijk dat dit niet mogelijk is. De verrijzenis, het leven, is sterker dan de dood, dus hoe zou men dit leven dan kunnen tegenhouden met wat dreiging of gevangenschap?
2. + 3. Ook voor ons is de boodschap van de verrijzenis een vreemde boodschap die wij niet geheel begrijpen. Wij kunnen het niet begrijpen. Wij kunnen het slechts geloven.
Nu wij geconfronteerd zijn met een overlijden, kunnen wij de gedachte aan de verrijzenis van Jezus en de verrijzenis van alle christenen, die met Hem verbonden zijn, 'wegstoppen'. We kunnen leven alsof we vergeten zijn wat Paulus en vele anderen verkondigd hebben. Als we dat doen, zullen ook wij 'gevangen' blijven in de dood, waarmee wij nu geconfronteerd worden. Dan zullen wij niet meer 'vrij' en 'gelukkig' verder kunnen leven. Openheid voor de boodschap van de verrijzenis en het eeuwig leven van alle christenen maakt ons 'vrij' om ook hier en nu verder te leven. De boodschap van Paulus vraagt ons om het voorbeeld van Jezus en de overledene te volgen en om nu reeds te doen wat zij bij God doen: ten volle leven, ondanks de dood. Als mensen op aarde hebben wij de opdracht om te proberen ook hier en nu ten volle te leven in verbondenheid met God.

Register van Schriftteksten

Gen 1 - 2,3:	Het scheppingsverhaal	zie A
Mt 13,3b-9:	Gelijkenis van de zaaier	zie B
Mt 13,18-23:	Uitleg van de gelijkenis van de zaaier	zie B
Mt 13,31-32:	Het mosterdzaadje	zie D
Mt 28,1-10:	Het lege graf	zie I
Mc 4,3-9:	Gelijkenis van de zaaier	zie B
Mc 4,13-20:	Uitleg van de gelijkenis van de zaaier	zie B
Mc 4,26-29:	De kracht van het zaad	zie C
Mc 4,30-32:	Het mosterdzaadje	zie D
Mc 16,1-8:	Het lege graf	zie I
Mc 16,9-16a:	Jezus verschijnt aan Maria Magdalena en aan de leerlingen	zie J
Lc 8,5-8:	Gelijkenis van de zaaier	zie B
Lc 8,11-15:	Uitleg van de gelijkenis van de zaaier	zie B
Lc 13,18-19:	Het mosterdzaadje	zie D
Lc 24,1-12:	Het lege graf	zie I
Lc 24,36-43:	Jezus verschijnt aan zijn leerlingen	zie J
Lc 24,13-35:	De Emmaüsgangers	zie K
Joh 6,37-40:	Wie in de Zoon gelooft, zal eeuwig leven bezitten	zie E
Joh 6,51-58:	Wie mijn brood eet, zal in eeuwigheid leven	zie F
Joh 11,20-27:	Ik ben de verrijzenis en het leven	zie G
Joh 12,24(-25.27-28a):	Als een graankorrel niet in de aarde valt en sterft	zie H
Joh 20,1-10:	Het lege graf	zie I
Joh 20,11-18:	In de tuin	zie L
Joh 20,24-31:	Jezus en Tomas	zie J
Rom 8,14-17:	Wij zijn 'erfgenamen' van God	zie M
Rom 14,7-9:	Of we nu sterven of leven: we zijn altijd van de Heer	zie N
1 Kor 15,12-20:	Geloven in de verrijzenis	zie O
1 Kor 15,36-37:	Als u iets zaait, moet dat eerst sterven	zie P
2 Kor 4,14.5,1:	Als onze aardse woning wordt neergehaald	zie Q
1 Tess 4,13-14.17b-18:	Wees niet bedroefd zoals mensen zonder hoop	zie R
2 Tim 2,8-11:	Als wij met Hem gestorven zijn, zullen wij met Hem leven	zie S